

◇ فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ

سال هفتم، شماره ۲۵، پاییز ۱۳۹۴

صفحات: ۱۱۷-۱۰۷

تاریخ وصول: ۱۳۹۴/۳/۱۷- تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۶/۲۴

بررسی شاخص‌های توسعه انسانی با تاکید بر تبعیض و نابرابری جنسیتی در نواحی روستایی

خدیجه نیسی*

منوچهر جوانمردی**

چکیده

اکثر زنان در دنیا نیاز به حمایت بنیادی در کارکرد زندگی انسانی دارند تفاوت‌های ناحیه‌ای در دسترسی به منافع توسعه بر اساس جنسیت در ایران وجود دارد. این مطالعه درصدد تجزیه و تحلیل شاخص تبعیض جنسیتی می‌باشد، که این شاخص برای دو جنس به تفکیک به منظور نشان دادن نابرابری جنسیتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. پژوهش حاضر به طور میدانی، در حوزه روستایی و در روستاهای شهرستان باوی انجام گردید. در این پژوهش به زیر شاخص‌های اصلی این شاخص از جمله شاخص آموزش عمومی، شاخص درآمد سرانه و امید به زندگی اشاره شده است که این شاخص بر شهرستان باوی تطبیق داده شده است و مربوط به سال ۱۳۹۰ می‌باشد که طبق اطلاعات اولیه روستاهای این شهرستان از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ پیشرفت چشم‌گیری داشته‌اند. شهرستان مورد مطالعه در شرق اهواز با وسعت ۹۵۴۷۷ هکتار و با جمعیتی برابر با ۸۹۱۶۰ نفر قرار دارد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تاثیر این شاخص بر شهرستان در برخی معیارها سبب پیشرفت شهرستان و برخی معیارها عقب ماندگی شهرستان را نشان می‌دهد که در شاخص تبعیض جنسیتی که تفاوتها هر چند ناچیز بین زنان و مردان، به وضوح قابل مشاهده است چه از نظر آموزشی و یا از نظر درآمد، که در همه موارد برتری مردان نسبت به زنان را نشان می‌دهد.

کلید واژگان: تبعیض جنسیتی، شاخص‌های توسعه انسانی، نواحی روستایی.

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل:

khadidjeh.neisy@gmail.com)

** استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، اهواز، ایران.

*** مقاله حاضر بر گرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سرکار خانم خدیجه نیسی می‌باشد.

مقدمه

توسعه مفهومی والاتر از رشد اقتصادی، یعنی درآمد سرانه است و کشورهایی که از درآمد سرانه بالا برخوردارند الزاماً در رده کشورهای توسعه یافته تلقی نمی شوند. این امر دلالت بر آن دارد که مفهوم توسعه در برگیرنده اجزاء دیگری مثل کاهش فقر، توزیع عادلانه درآمدها و امثال هم هست که در یک نگاه کل تر بدنبال دستیابی به اموری است که مدنظر توسعه است (بخشوده، ۱۳۸۵). بررسی های مختلف نشان می دهد که زنان به دلیل زن بودن بیشتر در معرض فقر و نابرابری های جنسیتی و در نتیجه آسیب ها قرار دارند. جنسیت اغلب در تمام عرصه های برنامه ریزی های کشوری از جمله بهداشت، سلامت، آموزش، اقتصاد، سیاست و مانند آن نادیده گرفته می شود. رسیدن به توسعه پایدار که هدف نهایی برنامه های توسعه است، نیاز به برنامه ریزی هایی دارد که بتواند ناکارآمدی های برنامه های گذشته را مرتفع نماید. برای نیل به این منظور می بایست تبعیض ها و نابرابری های نژادی، فرهنگی، جنسیتی، قومی، دینی و نظایر آن ریشه کن شود (خانی و مردانی، ۱۳۸۷). مساله برابری زن و مرد از موضوعاتی است که در دهه های اخیر ذهن جامعه علمی را بسیار به خود مشغول کرده است. غالب متفکرین اسلامی زن و مرد را از حیث انسانیت برابر دانسته اما تفاوت طبیعی در جنسیت را منشأ تفاوت در حقوق و وظایف می دانند. جنسیت اغلب در تمام عرصه های برنامه ریزی های کشور از جمله بهداشت، سلامت، آموزش، اقتصاد، سیاست و مانند آن نادیده گرفته می شود. در بهترین شکل برنامه ریزی در کشور، زنان به عنوان گروه های منفعل و نیازمند در قالب طرح های حمایتی در نظر گرفته شده اند. پیامدهای اعمال چنین رویکردهایی شاید در کوتاه مدت موثر بوده اند. اما تغییری در سطح توانمندی های زنان و کاهش فقر قابلیت آنها نداشته است. مطالعه حاضر به دنبال آن است شاخص تبعیض جنسیتی را در نواحی روستایی شهرستان باوی به منظور ارزیابی تفاوت های جنسیتی مورد مطالعه و بررسی قرار دهد که تفاوت های مختلفی بخصوص در زمینه جنسیتی با هدف شناسایی آنها به بررسی و مطالعه این شاخص پرداخته شده و سعی در ارائه راهکارها برای برابری جنسیتی در نواحی روستایی شهرستان می باشد. با توجه به این مسئله نواحی روستایی شهرستان باوی را از نظر تبعیض جنسیتی مورد مطالعه قرار داده شده است. با توجه به مواد ارائه کننده به این پژوهش در پی پاسخ به این سوالات است که شاخص های جنسیتی به چه میزان در پیشرفت و توسعه انسانی شهرستان باوی نقش دارد؟ و آیا زنان و مردان از فرصت های یکسان آموزش، درآمد و امید به زندگی برخوردار هستند؟

پیشینه تحقیق

- ساکیکو فوکودا - پار^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی، گزارش می کند که ایده های آرمانیاسن از اصول اساسی رویکرد توسعه را تشکیل می دهند که این رویکرد یک پارادایم است. همچنین سن جنسیتی و برابری جنسیتی را یک هسته می داند که این پارادایم مانند یک آژانس جمعی در ترویج توسعه تاثیرگذار است.

۱. Sakiko Fukuda-parr

- بانک جهانی (۲۰۱۲)، نقل از خبرگزاری فارس، (۱۳۹۲) در گزارشی که در اکونیز^۱ به چاپ رسیده به بررسی نابرابری جنسیتی در جهان پرداخته است و همچنین اشاره کرده است که مشارکت نیروی زنان با کاهش مواجه شده و از ۵۷ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۵۵ درصد در سال ۲۰۱۲ رسیده است که زنان به طور میانگین ۱۰ الی ۳۰ درصد کمتر از مردان درآمد کسب می کنند.

- گری لوی^۲ (۲۰۱۳) در برنامه سازمان ملل که "گزارش توسعه انسانی (۲۰۱۳) خیزش جنوب: رشد انسانی در دنیای گوناگون" نام گرفته است که از طریق خبرگزاری مهر به چاپ رسیده، با بررسی کشورهایی که ارزش شاخص توسعه انسانی را در فاصله ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۲ به میزان قابل توجهی، در ابعاد درآمدی و غیر درآمدی ارتقاء داده است. راهبردهایی را بررسی می کند که سبب عملکرد خوب این کشورها شده است. در این زمینه، گزارش سال ۲۰۱۳ به تفکر توسعه‌ای کمک شایانی می کند؛ محرک‌های ویژه‌ی دگرگونی توسعه‌ای را توصیف نمود، اولویت‌های آتی سیاست‌گذاران را که می‌توانند به پایه‌ای چنین آهنگ حرکتی یاری کنند، عرضه می‌دارد.

- زندگی آبادی و موسوی (۱۳۸۸) مقاله‌ای با عنوان "تحلیل فضایی نابرابری جنسیتی و شاخص‌های مربوط به آن در کشورهای خاورمیانه ارائه داده‌اند که در فصلنامه جغرافیایی آمایش به چاپ رسیده است. در این مقاله سعی شده شاخص‌های توسعه انسانی، فقر انسانی در کشورهای خاورمیانه مورد بررسی قرار گیرد و اثرات آنها بر نابرابری جنسیتی ارزیابی گردد.

- کلاتری و فقیه‌ایمانی (۱۳۹۲) مقاله‌ای با عنوان فراتحلیلی پژوهش‌های انجام شده درباره "نابرابری جنسیتی" ارائه می‌دهند که در مجله زن در فرهنگ و هنر به چاپ رسید، در این مقاله ضمن بیان کوتاهی بر آراء پژوهشگران که پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه برابری جنسیتی فراتحلیلی گردید. نتیجه‌گیری کلی بدست آمده این است که پژوهش‌های انجام شده به صورت فراگیری تلقی فمینیستی از برابری را مفروض گرفته‌اند.

- ویسی‌ناب و همکاران (۱۳۹۲) مقاله‌ای با عنوان « بررسی تطبیقی وضعیت شاخص توسعه انسانی در کشورهای شبه قاره » که در فصلنامه مطالعات شبه قاره به چاپ رسیده را ارائه می‌دهند. با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی وضعیت کشورهای قاره هند (هند، بنگلادش، پاکستان، نپال، میانمار و بوتان) را به لحاظ شاخص توسعه انسانی بررسی و تحلیل نماید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، کشورهای شبه قاره هند در وضعیت مناسبی به لحاظ شاخص توسعه انسانی قرار ندارند، زیرا تنها دو کشور هند و بوتان در گروه کشورهای با توسعه انسانی متوسط قرار می‌گیرند و کشورهای پاکستان، بنگلادش، میانمار و نپال در گروه کشورهای با توسعه انسانی پایین قرار می‌گیرند که این نشان دهنده‌ی پایین بودن درآمدها و کیفیت پایین زندگی، پایین بودن استانداردهای زندگی است.

مفهوم تبعیض جنسیتی

تبعیض به معنای تفرقه اندازی، تحقیر و عدم تساوی حقوق افراد و یا گروههای گوناگون به علل نژادی، مذهبی، سیاسی، گرایش جنسی، نقص عضو و جنسیت آنان می باشد. تبعیض رابطه مستقیمی با ساختارهای قدرت اجتماعی دارد. افراد و گروههایی که از قدرت نفوذ اجتماعی کمتری برخوردار می باشند، از حقوق یکسان با سایر افراد و یا گروههای بهره‌ور نیستند. تبعیض فرمی از رفتار نابرابر با افراد و گروههای متفاوت در زمینه‌های مختلف است و در کل همیشه مغایر با حقوق بشر می باشد (براتی، ۱۳۹۳). تبعیض جنسیتی نوعی تمایز جنسیتی در اجتماعی شدن است؛ به عبارت دیگر، تبعیض جنسیتی نگرش‌های تمایز آمیز و نابرابر عوامل اجتماعی کننده در تربیت دختران و پسران است که در این میان، این تمایز به نوعی به ضرر دختران و به نفع پسران بوده و نگاه تبعیضی به سوی دختران گرایش بیشتری داشته است. تبعیض جنسیتی موجب نابرابری جنسیتی می شود؛ نابرابری جنسیتی به وضعیتی اشاره دارد که در آن زنان عموماً تحت سلطه مردان جامعه قرار دارند و موقعیت زنان و مردان در جامعه به حوزه خصوصی و عمومی تفکیک و از یکدیگر متمایز می شود. دوبار^۱ بر آن است که نابرابری جنسیتی ساختی اجتماعی و دستاورد فرهنگ مردسالار است (حسینی و احمدی، ۱۳۹۲).

محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی:

برای محاسبه شاخص نابرابری جنسیتی در هر کشور از رابطه زیر استفاده می شود:

$$GI = \frac{HDI - GDI}{HDI}$$

این شاخص بین صفر و یک در نوسان است به این معنا که زنان در مقایسه با مردان به آموزش، درآمد و امید به زندگی یکسانی دست یافته‌اند (زندگی آبادی و موسوی، ۱۳۸۸).

محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی شهرستان:

برای محاسبه این شاخص هر کدام از نماگرهای آن شامل امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد را برای زنان و مردان در نظر گرفته شده و از فرمول زیر استفاده شده است:

$$\begin{aligned} \text{امید به زندگی (زن/مرد)} &= \frac{\text{ارزش واقعی} - \text{ارزش حداقل}}{\text{تفاوت ارزشهای حداکثر و حداقل}} \\ \text{شاخص درآمد (زن/مرد)} &= \frac{\text{Log (حداقل درآمد سرانه تعدیل شده)} - \text{Log (درآمد سرانه)}}{\text{Log (حداکثر درآمد سرانه)} - \text{Log (حداقل درآمد سرانه)}} \\ \text{شاخص به مدرسه رفتن} &= \frac{1}{3} + \frac{2}{3} (\text{شاخص سطح سواد بزرگسالان (زن/مرد)}) \end{aligned}$$

۱. De Beauvoir

نتایج بررسی این شاخص در سال ۱۳۹۰ برای شهرستان باوی به این صورت که امید به زندگی در مردان ۰/۷۲۸ و در زنان ۰/۷۴۵ و شاخص آموزشی مردان ۰/۵۵۷ و زنان ۰/۵۱۸ و درآمد مردان ۰/۶۳۰ و زنان ۰/۵۸۸ می‌باشد که بررسی همه این نماگرها نشان دهنده اختلاف و تبعیض بین زنان و مردان می‌باشد.

میانگین این شاخص در شهرستان باوی ۰/۶۲۸ و در سطح کشور برابر ۰/۴۸۵ می‌باشد که میانگین این شهرستان با میانگین کشوری فاصله بسیار زیادی دارد.

$$\text{امید به زندگی (مردان)} = \frac{68.7 - 25}{85 - 25} = \frac{43.7}{60} = 0.728$$

$$\text{امید به زندگی (زنان)} = \frac{69.7 - 25}{85 - 25} = \frac{44.7}{60} = 0.745$$

$$\text{شاخص آموزشی (مرد)} = \frac{2}{3} \left(\frac{49.7}{100} \right) + \frac{1}{3} \left(\frac{68.02}{100} \right) = 0.331 + 0.226 = 0.557$$

$$\text{شاخص آموزشی (زن)} = \frac{2}{3} \left(\frac{45}{100} \right) + \frac{1}{3} \left(\frac{65.6}{100} \right) = 0.3 + 0.218 = 0.518$$

$$\text{شاخص درآمد (مردان)} = \frac{\text{Log}(4461) - \text{Log}(100)}{\text{Log}(40000) - \text{Log}(100)} = \frac{3.64 - 2}{4.60 - 2} = \frac{1.64}{2.6} = 0.630$$

$$\text{شاخص درآمد (زنان)} = \frac{\text{Log}(3457) - \text{Log}(100)}{\text{Log}(40000) - \text{Log}(100)} = \frac{3.53 - 2}{4.60 - 2} = \frac{1.53}{2.6} = 0.588$$

مقدار این شاخص در سال ۱۳۸۵ برابر ۰/۶۷۵ بوده که در سال ۱۳۹۰ به ۰/۶۲۷ درصد رسیده است و این نشانه وجود تفاوت بین زنان و مردان جامعه می‌باشد که در بعضی آیتم‌ها این شاخص، مردان وضعیت بهتری نسبت به زنان دارند از جمله امید به زندگی مردان ۰/۷۲۸ و زنان ۰/۷۴۵ و از نظر آموزشی مردان ۰/۵۵۷ و زنان ۰/۵۱۸ و درآمد مردان ۰/۶۳۰ و زنان ۰/۵۸۸ می‌باشد به طور کلی شاخص تبعیض جنسیتی مردان برابر با ۰/۶۳۸ و زنان ۰/۶۱۷ درصد می‌باشد و این اعداد و ارقام نشان می‌دهد که مردان نسبت به زنان ارجحیت دارند و تمام توجه و اهتمام به مردان داده شده است و می‌تواند باعث عقب ماندگی جامعه شود در حالی که اگر به مردان و زنان حقوق یکسان داده شود آن جامعه می‌تواند به رشد و ترقی بالایی برسد

وقتی شاخص‌های بُعد مشخص شدند، تعیین شاخص توسعه انسانی بر حسب جنسیت ساده است و کافی است از این سه شاخص بعد، میانگین گرفته شود.

$$\begin{aligned} \text{شاخص تبعیض جنسیتی (مردان)} &= \frac{0.728 + 0.557 + 0.630}{3} = 0.638 \\ \text{شاخص تبعیض جنسیتی (زنان)} &= \frac{0.745 + 0.518 + 0.588}{3} = 0.617 \\ \text{شاخص تبعیض جنسیتی (مردان / زنان)} &= \frac{0.736 + 0.537 + 0.609}{3} = 0.627 \end{aligned}$$

جدول شماره ۱: شاخص تبعیض جنسیتی و مولفه های آن در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

شاخص تبعیض جنسیتی	درآمد سرانه	آموزش عمومی	امید به زندگی	
۰/۶۳۸	۰/۶۳۰	۰/۵۵۷	۰/۷۲۸	مردان
۰/۶۱۷	۰/۵۸۸	۰/۵۱۸	۰/۷۴۵	زنان
۰/۶۲۷	۰/۶۰۹	۰/۵۳۷	۰/۷۳۶	جمع

منبع: آیین نژاد، ۱۳۹۲

بررسی رابطه مقطعی بین اجرای تشکیل دهنده‌ی شاخص‌های فقر انسانی و تبعیض جنسیتی نشان می‌دهد که احتمال مرگ و میر تا ۴۰ سالگی و نابرابری جنسیتی رابطه معنی‌دار آن چندانی دیده نمی‌شود ولی با افزایش درصد بزرگسالان بی‌سواد نابرابری جنسیتی کاهش می‌یابد و همچنین با افزایش درصد جمعیت محروم از تسهیلات زندگی نابرابری جنسیتی معنی‌دار بوده است که نشان می‌دهد در کشورهایی که محرومیت از تسهیلات زندگی بیشتر است نابرابری بین زنان و مردان افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۲: شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی

در مقایسه با میانگین کشوری و استانی در سال ۱۳۹۰

تبعیض جنسیتی	
۰/۴۸۵	کشور ایران
۰/۷۲۳	استان خوزستان
۰/۶۲۸	شهرستان باوی

جدول فوق اجزاء و مولفه‌های شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی در مقایسه با استان و کشور را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول نشان داده شده این شهرستان سه نماگر امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد سرانه را برای هر یک از دو جنس (مرد و زن) جداگانه محاسبه کرده است. امید به زندگی زنان شهرستان باوی ۰/۷۴۵ و امید به زندگی مردان این شهرستان ۰/۷۲۸ که نسبت به میانگین استانی در سال ۱۳۹۰ در بین مردان ۰/۷۸۰ و در بین زنان ۰/۸۱۱ است و میانگین کشوری مردان ۰/۷۸۵ و زنان ۰/۸۲۶ می‌باشد. بنابراین میانگین امید به زندگی در بین زنان و مردان شهرستان باوی کمتر از میانگین کشوری است.

نماگر دیگر این شاخص، شاخص آموزش عمومی است که در سال ۱۳۹۰ میانگین سطح سواد

بزرگسالان مرد برابر ۴۹/۷ درصد و زنان ۴۵ درصد و میانگین نرخ ترکیبی ثبت نام ناخالص در کلیه مقاطع تحصیلی در بین مردان ۷۱/۳ و زنان ۶۳/۸ درصد می‌باشد. میانگین این شاخص ۰/۵۶۸ درصد مردان و ۰/۵۱۲ درصد زنان می‌باشد. نماگر دیگر درآمد سرانه بین زنان و مردان که زنان ۰/۵۸۸ درصد و مردان ۰/۶۳۰ درصد درآمد را به خود اختصاص داده‌اند بنابراین شاخص تبعیض جنسیتی برای شهرستان باوی ۰/۶۲۵ می‌باشد و این شاخص در میانگین کشوری برابر ۰/۴۹۶ اعلام شده که رتبه ۱۰۷ را در بین ۱۵۲ کشور جهان کسب کرده است و طبق آخرین گزارش توسعه انسانی ۲۰۱۳، میانگین کشور ایران ۰/۰۵۱ اعلام شده و رتبه ۱۰۹ را کسب کرده است که این نشانگر این است که از نظر نابرابری جنسیتی ۲ پله نزول داشته است.

به طور کلی شهرستان باوی از لحاظ نماگرهای تشکیل دهنده شاخص تبعیض جنسیتی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند و تا رسیدن به یک حد مطلوب و قابل قبول جهانی فاصله زیادی دارد از جمله می‌توان به شاخص درآمد اشاره کرد که از لحاظ این شاخص جزو محروم‌ترین مناطق کشور به شمار می‌روند که به نظر می‌رسد یکی از مهمترین شاخص‌هایی که بهبود آن می‌تواند روند توسعه و پیشرفت شهرستان را تسریع کند و به بهبود شاخص‌های دیگر نیز کمک نماید شاخص درآمدی می‌باشد.

آزمون فرضیه‌ها:

فرضیه ۱: به نظر می‌رسد که بهبود شاخص‌های جنسیتی در توسعه انسانی شهرستان باوی موثر می‌باشد.

شاخص تبعیض جنسیت به بررسی سه مولفه‌ی امید به زندگی، آموزش عمومی و درآمد پرداخته است که نتایج بدست آمده از تحلیل این شاخص حاکی از این است که شهرستان باوی، از نظر این شاخص پیشرفت کرده است. این ارقام مختلف نشان دهنده وضعیت متفاوت برای شهرستان می‌باشد و نشانگر این واقعیت است که تفاوت‌های اساسی آنها از لحاظ نماگرهای این شاخص می‌توان برشمرد که با افزایش اختلاف میان ارقام، تفاوت در شاخص‌ها نیز افزایش می‌یابد. در این پژوهش این شاخص برای هر کدام از مردان و زنان به طور جداگانه محاسبه شده است که در سال ۱۳۹۰ نرخ باسوادی مردان ۴۵ درصد و برای زنان ۴۹/۷ درصد نرخ ترکیبی ثبت نام در کلیه مقاطع تحصیلی برای مردان ۶۸/۰۲ درصد و برای زنان ۶۵/۶ درصد که میانگین شاخص آموزشی برای مردان برابر با ۰/۵۵۷ و برای زنان ۰/۵۱۸ می‌باشد. از نظر امید به زندگی، مردان ۴۷/۸ سال و زنان ۶۹/۷ سال می‌باشد که به طور کلی میانگین این شاخص برای مردان ۰/۷۲۸ و برای زنان ۰/۷۴۵ می‌باشد و از نظر درآمد، به مردان ۴۴۶۱ دلار و زنان ۳۴۵۷ دلار اختصاص داده شده است که میانگین این شاخص برای مردان ۰/۶۳۰ و برای زنان ۰/۵۵۸ می‌باشد، همان‌طور که در جدول شماره ۳ و ۴ آمده است.

جدول شماره ۳: مولفه های شاخص تبعیض جنسیتی در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

درآمد (دلار)	آموزش عمومی (درصد)		امید به زندگی (سال)	
	سطح باسواد بزرگسالان	نرخ ترکیبی ثبت نام		
۴۴۶۱	۴۵	۴۹٫۷	۶۸٫۷	مردان
۳۴۵۷	۶۵٫۶	۶۸٫۰۲	۶۹٫۷	زنان

جدول شماره ۴: شاخص تبعیض جنسیتی و مولفه های آن در شهرستان باوی در سال ۱۳۹۰

شاخص تبعیض جنسیتی	درآمد سرانه	آموزش عمومی	امید به زندگی	
۰٫۶۳۸	۰٫۶۳۰	۰٫۵۵۷	۰٫۷۲۸	مردان
۰٫۶۱۷	۰٫۵۸۸	۰٫۵۱۸	۰٫۷۴۵	زنان
۰٫۶۲۷	۰٫۶۰۹	۰٫۵۳۷	۰٫۷۳۶	جمع

در سال مورد بررسی نرخ باسوادی بزرگسالان همواره کمتر از نرخ ترکیبی ثبت نام در کلیه ی مقاطع آموزشی شهرستان بوده است که این امر بیانگر عدم استقبال از دوره های سوادآموزی بزرگسالان در این شهرستان بوده است که شاید آن را بتوان دلیل دیگری از فقر فرهنگی و اجتماعی در شهرستان دانست.

اما از نظر دو نماگر دیگر این شاخص که امید به زندگی و درآمد می باشد در هر دو نماگر مردان وضعیت بهتری دارند ولی به طور کلی میانگین این شاخص در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ پیشرفت کرده است که این نشانه پیشرفت شهرستان از نظر این شاخص می باشد.

فرضیه ۲: بین درجه محرومیت و بهره مندی جنسیتی در نواحی روستایی شهرستان باوی رابطه وجود دارد.

طبق آمار بدست آمده از سازمان مدیریت و برنامه ریزی و مرکز آمار و محاسبه شاخص تبعیض جنسیتی که نشان می دهد رابطه ای بین اجرای تشکیل دهنده این شاخص وجود دارد هر چند احتمال مرگ و میر تا ۴۰ سالگی و نابرابری جنسیتی رابطه معناداری آن چنانی وجود ندارند اما با افزایش درصد بزرگسالان بی سواد نابرابری جنسیتی کاهش می یابد و با افزایش درصد جمعیت محروم از تسهیلات زندگی نابرابری جنسیتی معنی دار بوده است و این نشان دهنده وجود رابطه بین شاخص فقر و محرومیت و بهره مندی جنسیتی می باشد.

یکی از علل عقب ماندگی محرومیت مردم چه در شهر و چه در روستا از حداقل تسهیلات زندگی می باشد از جمله این تسهیلات می تواند خدمات بهداشتی، برخورداری از آموزش بهتر و ... می باشد که اینها جزء نماگرهای شاخص تبعیض جنسیتی هستند. بر اساس محاسبات انجام شده از نظر آموزش ۴۷٫۴ درصد در سطح باسواد بزرگسالان و ۶۷٫۵ نرخ ترکیبی ثبت نام شوندگان می باشد اما متأسفانه این شاخص ها بخصوص آموزش در بین مردان و زنان به صورت یکسان نمی باشد که

مقدار تبعیض جنسیتی شهرستان در بین زنان ۰/۶۱۲ و در بین مردان ۰/۶۴۲ می‌باشد و در کل تبعیض جنسیتی ۰/۶۲۸ درصد می‌باشد این مقدار تبعیض جنسیتی نشان دهنده آن است که تبعیض و نابرابری برای زنان و مردان متفاوت است ولی در مقایسه شهرستان مورد مطالعه این تفاوت بین زنان و مردان کمتر است نشان دهنده شکاف و نابرابری بیشتر بین مردان و زنان است و از نظر تبعیض هر چه مقدار آن پایین باشد محرومیت و برابری در بین زنان و مردان کمتر است، و این به دلیل وجود رابطه بین محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی می‌باشد.

جدول شماره ۵۵: نماگرهای شاخص تبعیض جنسیتی

آموزش	
سطح باسواد بزرگسالان	نرخ ترکیبی ثبت‌نام شوندگان
۴۷/۴	۶۷/۵

بنابراین بین شاخص فقر و درجه محرومیت و بهره‌مندی جنسیتی شهرستان باوی رابطه معکوس وجود دارد.

نتیجه‌گیری:

نابرابری جنسیتی بر مبنای عدم تساوی بین زنان و مردان در دستیابی به امکانات بهداشتی و سلامتی، آموزشی و... وجود دارد طرد زنان و به حاشیه راندن آنها فرصت‌های برابر در دسترس را از آنان می‌گیرد.

شاخص دیگر شهرستان، شاخص توسعه انسانی بر حسب جنسیت یا تبعیض جنسیتی نسبت به میانگین کشوری می‌باشد. به طور که تبعیض جنسیتی شهرستان ۰/۶۲۸ درصد و در سطح استان ۰/۷۲۳ درصد بوده است. این نشان دهنده پایین بودن نرخ مشارکت نیروی کار به ویژه نیروی کار زنان در فعالیت‌ها و تفاوت بین زنان در فعالیت‌ها و تفاوت بین زنان و مردان و نابرابری جنسیتی می‌باشد با اینکه این تفاوت بسیار ناچیز می‌باشد.

این تصور که کم‌توانی و فقر قابلیت‌های زنان نتیجه تفاوت‌های جنسیتی آنها بوده، برای خروج از آن باید تلاش‌های فردی صورت پذیرد که این قابل قبول نیست. چرا که در دهه‌های اخیر زنان نشان داده‌اند که هر چه از میزان تبعیض‌ها و نابرابری‌های جنسیتی کاسته شود، توان و قابلیت‌های زنان در تمام زمینه‌ها رشد و نمو و عینیت می‌یابد. تجربه‌های جهانی چه در کشورهای پیشرفته و یا در حال توسعه نشان داده است توسعه جوامع فردی و خروج آنها از چرخه فقر نیازمند توجه به تمام افراد جامعه در برنامه ریزی‌های جنسیتی می‌باشد. برابری و تبعیض جنسیتی دردآورترین نوع تبعیض می‌باشد، بنابراین توانمندسازی زنان، به عنوان یک فرایند پیشرفت از یک موقعیت (نابرابری جنسیتی) به موقعیت دیگر (برابری جنسیتی)، هدف انسانی و اساسی هر جامعه، جهت توسعه و پیشرفت و کاهش نابرابری و فقر انسانی است. روندی که ممکن می‌باشد. این امر نیازمند تزیق این دیدگاه در تمام تصمیم‌گیری و با در نظر گرفتن تفاوت بین محرومیت‌های زنان و مردان مناطق

مختلف کشور می باشد. چرا که یافته های این پژوهش نیز نشان داد که زنان و مردان شهرستان باوی در میزان دسترسی به امکانات و محرومیت ها متفاوت هستند. مردان و به خصوص زنان در برخی مناطق کشور در معرض فقر قرار دارند. بنابراین نیاز به اولویت بندی و برنامه ریزی متفاوت دارند.

پیشنهادات و ارائه راهکارها:

- به منظور رسیدن به یک توسعه پایدار و همه جانبه پیشنهادات ذیل ارائه می گردد:
- ایجاد مراکز آموزشی بیشتر در سطح متوسطه در شهرستان باوی به خصوص برای دختران.
- برای ارتقای نقش زنان در فعالیتهای اقتصادی و بر طرف نمودن شکاف جنسیتی پیشنهاد می گردد در برنامه های مدیریتی از زنان استفاده گردد و کنار آن به برگزاری آموزش های کاربردی ویژه زنان که توانمندی های آنان را تقویت کند اقدام شود تا نقش زنان در فعالیتهای پررنگ تر شود.
- در پیش گرفتن راههای متناسب برای توانایی زنان جهت کسب درآمد فراتر از مشاغل سنتی، کسب اقتصاد خوداتکا، و اطمینان دادن به زنان برای دستیابی به بازار کار و سیستم های تامین اجتماعی.
- تسهیل دسترسی افراد به منابع و فرصت ها جهت عدالت و برابری.

منابع

- آرین نژاد، سیما. (۱۳۹۲). سالنامه آماری استان خوزستان ۱۳۹۱، دفتر آمار و اطلاعات و GIS.
- بخشوده، محمد. (۱۳۸۵). روند توسعه انسانی در ایران، فصلنامه توسعه و بهره وری، سال اول، شماره ۲۰.
- براتی، صادق. (۱۳۹۳). بررسی نگاه جنسیتی، تبعیض جنسیت به زنان در محیط کار، (گازنامه فانوس: توانمندسازی جوانان از طریق رسانه)، مجله فانوس، نشر آزاد، کابل.
- حسینی، حسن، احمدی، سینا. (۱۳۹۲). بررسی میزان سرمایه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خانواده و رابطه آن ها با گرایش والدین به تبعیض جنسیتی میان فرزندان نشان (مطالعه موردی: والدین شهرستان جوانرود). جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال چهارم، شماره سوم
- خانی، فضیله، مردانی، مریم (آزاده). (۱۳۸۷). توسعه یاقنگی و شاخص های فقر انسانی و جنسیتی، فصلنامه پژوهش زنان، دوره ۶، شماره ۴.
- خبرگزاری فارس. (۱۳۹۲). گزارش سالیانه بانک جهانی ۲۰۱۲، گروه اقتصاد، حوزه اقتصاد بین المللی.
- زنگی آبادی، علی، موسوی، میر نجف. (۱۳۸۸). تحلیل فضایی نابرابری های جنسیتی و شاخص های مربوط به آن در کشورهای خاورمیانه، فصلنامه جغرافیایی آمایش، شماره ۷.
- کلاتری، عبدالحسین، فقیه ایمانی، فاطمه. (۱۳۹۲). فراتحلیل پژوهش های انجام شده درباره

- "نابرابری جنسیتی"، مجله زن در فرهنگ و هنر، دوره ۵، شماره ۱.
- گری لوی (۲۰۱۳). گزارش توسعه انسانی خیزش جنوب: رشد انسانی در دنیای گوناگون، سازمان ملل متحد، خبرگزاری مهر، شناسه خبر: ۲۰۴۲۹۸۷.
- ویسی ناب، فتح الله و همکاران (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی وضعیت شاخص توسعه‌ی انسانی در کشورهای شبه قاره، فصلنامه مطالعات شبه قاره، سال پنجم، شماره هفدهم.
- Fukuda – parr , Sakiko . (2003). The Human Development Paradigm : Operationlizing Sen’s , Feminist Economics , United Nations Development Programme 1995.